

■ Ἀπὸ τὸ Ὁρθόδοξο Νέο-Μαρτυρολόγιο

Ὁ Ἅγιος Νέο-Ἱερομάρτυς Γρηγόριος, Ἐπίσκοπος Δέρκων*

† 3η Ἰουνίου 1821

Ο Ἅγιος Ἱερομάρτυς Γρηγόριος γεννήθηκε περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰ., στὸν οἰκισμὸ Ζουμπάτα** τοῦ χωριοῦ Μοίρα τῆς ἐπαρχίας Πατρῶν, ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς καὶ εὐλαβεῖς. **Ο** πατέρας του ὠνομαζόταν Κανέλλος καὶ ἡ μητέρα του Μαλάμω, καὶ εἶχε ἓναν μόνο ἀδελφό, τὸν Μῆτρο.

Ο Γρηγόριος ἦταν ἀθλητικώτατος, ἐπιδέξιός ἱππεὺς καὶ ζωηρός. **Γ**ιὰ τὸν ζωηρὸ καὶ ἀνήσυχό του χαρακτήρα, ὁ πατέρας του ἀναγκάσθηκε νὰ τὸν στείλει σὲ κάποιον συγγενῇ του Μοναχὸ στὴν Μονὴ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου τοῦ Φίλια τῆς ἐπαρχίας Καλαβρυτῶν, ὅπου καὶ ἐκάρη Μοναχός. **Π**όσα χρόνια ἔμεινε στὴν Μονὴ εἶναι ἄγνωστο, ἀλλὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη μὲ δικές του δαπάνες ἀνήγειρε, μερικὰ χρόνια πρὶν τὸ μαρτύριό του, τὸ 1818, τὴν κρήνη τῆς Μονῆς, ὅπως ἀναγράφεται κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφή.

Ο Γρηγόριος, προικισμένος μὲ σπάνια χαρίσματα καὶ γεμᾶτος ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον, δὲν περιορίσθηκε στὰ στενὰ ὅρια τοῦ Μοναστηριοῦ, ἀλλὰ ἀναζήτησε εὐρύτερο πεδίο γιὰ δρᾶσι. **Μ**ορφώθηκε ἀρχικὰ στὴν Δημητσάνα, ὅπου διακρίθηκε γιὰ τὴν εὐφυΐα καὶ φιλομάθειά του, καὶ ἀργότερα μετέβη στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου ἀπέκτησε εὐρύτατες γνώσεις. **Α**κόμη ὠμιλοῦσε τρεῖς ξένες γλῶσσες, τὴν ἀλβανικὴ, τὴν τουρκικὴ καὶ τὴν γαλλικὴ.

Τὸ αὐστηρὸ τοῦ ἥθος καὶ ἡ πολυμάθειά του τὸν βοήθησαν νὰ γνω-

ρισθῇ με εὐρὺ κύκλο λογίων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. **Τ**ὰ χαρίσματα αὐτὰ εἴλκυσαν καὶ τὴν ἐκτίμησι τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Σωφρονίου Β' (1774-1780), ὁ ὁποῖος τὸ ἔτος 1777 τὸν χειροτόνησε Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας, σὲ διαδοχὴ τοῦ Ἐθνομάρτυρος Ἀνανίου Λαμπάρδη, καί, σχεδὸν γιὰ ὅλο τὸ ἔτος, τὸν προσέλαβε ὡς μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Τὰ καθήκοντά του στὴν Μητρόπολι Λακεδαιμονίας, ὁ Γρηγόριος ἀνέλαβε τὸ ἐπόμενο ἔτος, τὸ 1778, καὶ διακρίθηκε γιὰ τὸ ἐξοχο ποιμαντικὸ καὶ ἐκκλησιαστικὸ του ἔργο. **Σ**τὴν συμβολή του ὀφείλεται ἡ ὑπαγωγή τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Δημητσάνας στὴν Μητρόπολι Λακεδαιμονίας. **Κ**αὶ τὸ 1780 ἐπέτυχε τὴν προαγωγή τῆς πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας Σαρνάτας σὲ ἐπισκοπικὴ ἔδρα, ὑπαγομένη στὸν Μητροπολίτη Λακεδαιμονίας.

Ἔδειχνε ἰδιαίτερη μέριμνα γιὰ τὴν βελτίωσι τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τοῦ ποιμνίου του, γι' αὐτὸ ἦρθε σὲ ρῆξι με τὸν πασᾶ Σαλλάμπαση Ναυπλιώτη τῆς περιοχῆς του, ἀντιστεκόμενος στὶς συνεχεῖς καταπιέσεις τοὺς εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων. **Ἐ**ξωργισμένος ὁ πασᾶς ἀπὸ τὶς συχνὲς διαμαρτυρίες του στὶς ἐκκλησίες, με τὰ κηρύγματά του, τὸν συνέλαβε καὶ τὸ ἔρριξε στὴν φυλακὴ γιὰ ἐννέα μῆνες. **Σ**τὸ μεταξὺ ζήτησε, τρεῖς φορές, ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη φερμάνι γιὰ νὰ τὸν ἀποκεφαλίσῃ, ἀλλὰ ἀπέτυχε. **Τ**ελικὰ τὸν ἀποφυλάκισε, ἀφοῦ οἱ ὀθωμανικὲς ἀρχὲς ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη τὸ ἄδικο πρόστιμο τῶν τριάντα χιλιάδων γροσίων.

Ποθώντας τὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ Γένους ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴ δουλεία, ἀκολούθησε τὰ ἴχνη τοῦ προκατόχου του Ἀνανίου καὶ ἐργάσθηκε με ζῆλο πρὸς ἀναζωπύρωσι τοῦ πατριωτικοῦ φρονήματος, κινούμενος ἀπροκάλυπτα πρὸς ὑποστήριξι πάσης ἐθνικῆς προσπάθειας ἀναφυομένης στὸν Μωριά. **Κ**αὶ βοήθησε με ὅλες του τὶς δυνάμεις τὸν ἀγῶνα τοῦ καπετὰν Ζαζαριᾶ. **Ἀ**λλ' ὅμως με τὶς ἐνέργειές του αὐτές, ἐπέσυρε τὴν ὀργὴ καὶ τὸ μῖσος τῆς τουρκικῆς Ἐξουσίας τῆς Πελοποννήσου. **Ἔ**τσι, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1790, προσκλήθηκε ἀπὸ τὸν τοῦρκο Διοικητὴ νὰ μεταβῇ στὴν Τρίπολη. **Ὑ**ποψιαζόμενος τὴν σύλληψί του καὶ τὸ μαρτυρικὸ τέλος ποὺ τὸν ἀνέμενε, διέφυγε, ἐγκαίρως, πρὸς τὴν Ὑδρα με κατεύθυνσι τὴν Κωνσταντινούπολι.

Μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Πελοπόννησο, τὸ Πατριαρχεῖο μετέθεσε τὸν Γρηγόριο, τὸ 1791, στὴν Μητρόπολι Βιδύνης, με ἔδρα τὸ Βιδίνιο, ἓνα λιμάνι τοῦ Δουνάβεως στὴν σημερινὴ βορειοδυτικὴ Βουλγαρία. **Ἐ**κεῖ ὁ Γρηγόριος συνδέθηκε διὰ φιλίας με τὸν πασᾶ Ὀσμὰν Πασβάνογλου, υἱὸ ἐνὸς γενιτσάρου, ἐπωφελούμενος

τις φιλικές σχέσεις τούτου με τὸν Ρήγα Φεραῖο. **Φ**οβούμενος, ὅμως, τὴν ἐνοχοποίησί του, διότι δὲν ἦταν ἀμέτοχος τῆς ἀποστασίας (τὸ 1797) τοῦ Ὁσμὰν Πασβά- νογλου, ποὺ ἦταν πολλὸ ἐπικεικὸς με τοὺς Χριστιανούς, δραπετεύσε καὶ ἔφθασε στὴν Κωνσταντινούπολι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1801. **Ἐ**δῶ παρέμεινε μέχρι τῆς μεταθέ- σεώς του, ἐπὶ πατριάρχου Καλλινίκου Ε΄ (1801-1806, 1808-1809), στὴν Μητρόπολι Δέρκων, διαδεχόμενος τὸν Μακάριο, ὁ ὁποῖος ἔγινε Μητροπολίτης Ἐφέσου.

Ὁ Γρηγόριος, ὡς Δέρκων, ὄντας μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἀπὸ τὸ 1814, προσέφερε πολλὰ καὶ μεγάλας ὑπηρεσίες στὴν Ἐκκλη- σία καὶ τὸ Ἔθνος, ἀφοῦ κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας δύσλυτα προ- βλήματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, χάρις στὶς ποικίλες γνώ- σεις του καὶ τὴν πολύτιμη πείρα του. **Ἡ** ὁξύνοια καὶ ἡ ὁξυδέρκειά του ἐβάρυνε πάντοτε ἐπὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ ἀποφάσεων τῆς πατριαρ- χικῆς Συνόδου, στὴν ὁποία συμμετεῖχε μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἐδειξε μεγάλο ζῆλο γιὰ τὴν μόρφωσι τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἱδρυ- σὶ σχολείων καὶ τὴν ἐξύψωσι τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν νέων. **Ἐ**πίσης, μεγάλη ἦταν ἡ συμβολή του στὴν ἀναδιοργάνωσι τῆς Μεγά- λης τοῦ Γένους Σχολῆς. **Δ**ύο Πατριάρχες, Γρηγόριος Σ΄ καὶ Ἀνθιμος Ε΄, καθὼς καὶ ὁ Γρηγόριος Παπαφλέσσας, ἀναφέρονται ὡς πνευμα- τικά του τέκνα.

Μετὰ τὴν ἔκκληξι τῆς Ἐπαναστάσεως στὶς Παραδουνάβιες Ἡγε- μονίες ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, ὁ σουλτᾶνος Μαχμούτ Β΄, ἄνευ ἐξηγήσεων, ἀπαίτησε ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄, νὰ ἀπο- στείλῃ στὴν Πύλη ἐπτὰ συγκεκριμένους Ἀρχιερεῖς, ὡς ἐγγύησι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ Γρηγόριος Δέρκων. **Οἱ** στρατιῶτες τὸν συνέλαβαν καί, μετὰ ἀπὸ ἐπαναλαμβανόμενες ἀνακρίσεις καὶ βασανισμοὺς γιὰ νὰ πάρουν πληροφορίες γιὰ τὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ τὴν ἐκδηλωθεῖσα ἐπανάστασι στὴν Μολδοβλαχία, τὸν ἔρριξαν στὰ μπουντρούμια τῶν φυλακῶν τοῦ Μποσταντζή. **Ἐ**κεῖ βρίσκονταν καὶ ἄλλοι ἕξι Ἀρχιερεῖς: Ἀδριανουπόλεως Δωρόθεος, Θεσσαλονίκης Ἰωσήφ, Τυρνόβου Ἰωαννίκιος, Νικομηδείας Ἀθανάσιος, Ἐφέσου Διονύσιος καὶ Ἀγκιάλου Εὐγένιος.

Μετὰ τὴν Ἐναρξί τῆς Ἐπαναστάσεως στὴν Πελοπόννησο καὶ τὸν ἀπαγχονισμό τοῦ ἁγίου Πατριάρχου Γρηγορίου Ε΄ (10ῃ Ἀπριλίου

1821), καθὼς καὶ τῶν τριῶν Ἀρχιερέων ποὺ εἶχαν ἀπαγχονισθῇ στὸ Ἀρναούτκιοϊ, ἀκολούθησαν πολεμικὰ γεγονότα ποὺ ἔκριναν τὴν τύχη τῶν τεσσάρων Ἀρχιερέων. **Μ**όλις ὁ σουλτᾶνος Μαχμουτ ἄκουσε γιὰ τὴν πυρπόλησι τοῦ τουρκικοῦ δικρότου στὸ νησί τῆς Λέσβου ἀπὸ τὸν Παπανικολῆ (27 Μαΐου 1821) καὶ τὴν σφαγὴ τοῦ Μολλᾶ (πρωτοδίκη) τῆς Μέκκας καὶ τῆς οἰκογενείας του στὴν νῆσο τῶν Οἰνουσῶν, διέταξε τὸν ἀπαγχονισμό τῶν φυλακισμένων Ἀρχιερέων ποὺ κρατοῦντο, ὡς ὄμηροι. **Οἱ** ἀπαγχονισμοὶ ἔλαβαν χώρα στὶς 3 Ἰουνίου 1821 καὶ σὲ διαφορετικὰ σημεία τῆς Κωνσταντινουπόλεως γιὰ τὸν καθένα.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Δέρκων ἀπαγχονίσθηκε στὰ Θεραπειὰ (προάστιο τοῦ Βοσπόρου), ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐπισκοπὴ του. **Ἡ** παράδοσις ἀναφέρει, ὅτι ὁ Γρηγόριος περνώντας μετὰ τὸ καῖκι, εἶδε τοὺς τρεῖς κρεμασμένους συναδέλφους του στὸ πηγᾶδι τῆς ἀγορᾶς τοῦ Ἀρναούτκιοϊ, καὶ προαισθάνθηκε καὶ τὸ δικό τους τέλος. **Ἀ**ρχισε νὰ ψάλλῃ τὴν νεκρώσιμη Ἀκολουθία καὶ τὴν τελείωσε ἀκριβῶς στὴν πόρτα τῆς Μητροπόλεώς του, ὅπου τὸν περίμενε ὁ δήμιος.

Ὅταν ἔφθασε κάτω ἀπὸ τὴν ἀγχόνῃ, προσευχήθηκε, εὐλόγησε τὴν θηλειὰ τῆς ἀγχόνῃς καὶ ἀφοῦ τὴν πέρασε στὸν λαιμό του, ἔκανε τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, καὶ μετὰ τὸν τρόπο αὐτὸ τελείωσε τὴν ἐπίγειαν ζωὴ του ὁ Μάρτυς τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Γένους.

*Τῷ δὲ ἐν Τριάδι Παναγίῳ Θεῷ,
τῷ ἐνδοξαζομένῳ ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ,
προσκύνησις καὶ εὐχαριστία,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν!*

(*) Φοίβης Μοναχῆς, Οἱ Νεομάρτυρες τῆς Πελοποννήσου, σελ. 142-147, ἐκδόσεις «Ἐπιστροφή», Α' ἔκδοσις, Ναύπλιο 2021. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.

(**) Σημερινὴ ὀνομασία Πηγῆ, στὸν Δῆμο Ἀχαΐας.